

Magda Lojk, Mateja Kosi

Problematika rabe veznika v protivnem priredju pri pouku slovenščine kot tujega jezika

objavljeno v:

Nataša Pirih Svetina, Ina Ferbežar (ur.): *Na stičišču svetov: slovenščina kot drugi in tuji jezik. Obdobja 41*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2022.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-41/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2022.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

PROBLEMATIKA RABE VEZNIKA *PA* V PROTIVNEM PRIREDJU PRI POUKU SLOVENŠČINE KOT TUJEGA JEZIKA

Magda Lojk

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana
magda.lojk@ff.uni-lj.si

Mateja Kosi

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana
mateja.kosi@ff.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.41.221-229

V praksi poučevanja slovenščine kot tujega jezika se kaže, da študenti rabe protivnega veznika *pa* ne usvojijo v zadostni meri, zato ga pogosto rabijo neustrezno ali se njegovim rabi izogibajo. Učbeniki za slovenščino kot drugi in tuji jezik vsebujejo primere s protivnim veznikom *pa*, razlago *pa* puščajo ob strani. Prispevek skuša sistematično prikazati rabo protivnega veznika *pa* in ponudi nekaj nalog za poučevanje glede na nekatere jezikovne okoliščine, v katerih se ta veznik v slovenščini uporablja.

slovenščina kot drugi in tuji jezik, protivno priredje, veznik *pa*, didaktika slovenščine kot tujega jezika

In the practice of teaching Slovenian as a foreign language, it appears that students do not acquire the use of the adversative conjunction *pa* sufficiently, and therefore they often use it inappropriately or avoid using it. Textbooks for Slovenian as a second or foreign language offer some examples with the adversative conjunction *pa*, but they do not dedicate much attention to explaining its usage. This article systematically demonstrates the use of the adversative conjunction *pa* and offers some suggestions for teaching based on the language context in which this conjunction is used in Slovenian.

Slovenian as a second and foreign language, adversative coordination, conjunction *pa*, teaching Slovenian as a foreign language

1 Uvod

V praksi poučevanja slovenščine kot tujega jezika (TJ) se kaže, da učeči se rabe protivnega veznika *pa* ne usvojijo v zadostni meri, da se mu ne bi izogibali oz. bi ga rabili pomensko in besednoredno ustrezno.

Po pregledu učbenikov za slovenščino kot drugi in tuji jezik (SDTJ), izdanih na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik (CSDTJ), je bilo ugotovljeno, da v nobenem od njih ni natančnejše razlage rabe protivnega veznika *pa* niti ni izpostavljeno dejstvo, da lahko protivni veznik *pa* besednoredno stoji na dveh mestih, in sicer med stavkoma (medstavčni) in za izpostavljeno prvo besedo (oz. prvim stavčnim členom) v stavku

(zapostavljeni oz. postponirani), ter s tem izraža dva tipa protivnosti: nasprotje in razliko.

2 Veznik *pa* v protivnem priredju

Toporišič (2000: 651–652) ugotavlja, da so nekatere vrste priredij pomensko neenotne. Tako je protivno priredje, ki ga deli na štiri skupine oz. tipe glede na to, kaj stavčna zveza izraža: 1) razlika ali kontrast (*Ti boš mlinar, jaz pa ti bom nosila hrano.* (JT)),¹ 2) nasprotje (*Vem, pa ne povem.* (JT)), 3) zamenjava (*Ančka se ne smeje, temveč joka.* (JT)) in 4) izvzemanje (*Vsi bodo dosegli svoj cilj, le jaz ga ne bom dosegel.* (JT)). Veznik *pa* se rabi samo v prvih dveh tipih,² in sicer v tipu 1 samo veznik *pa*, v tipu 2 pa poleg *pa* še vezniki *a*, *vendar*, *toda* in *ampak*. V priredjih tipa 1 ima *pa* drugo pozicijo v stavku, je zapostavljen (postponirana pozicija). V priredjih tipa 2 pa ima veznik *pa*, tako kot preostali vezniki, prvo pozicijo (medstavčna pozicija).³ Predmet pričujočega prispevka so samo protivne stavčne zveze z veznikom *pa*, torej prva dva tipa.⁴

Precej natančno je veznik *pa* definirala Breda Pogorelec (2021). Opisuje ga kot vsestranski veznik, obenem pa pravi, da je ravno zaradi svoje vsestranskosti *pa* bolj nevtralen veznik od drugih protivnih veznikov in da so možnosti njegove rabe širše (Pogorelec 2021: 219). Zaradi več pomenskih funkcij, ki jih (veznik) *pa* ima, sam protivnosti ne izraža tako nedvoumno kot drugi protivni vezniki. Zato je nemalokrat protivnost (torej opozicija, nasprotje) med deli izražena z drugimi sredstvi, in sicer: 1) s pomenom glagolov v obeh stavkih (še posebej v zvezi dveh trdilnih stavkov), 2) z zanikanjem v enem od stavkov in 3) z drugimi besedami (Pogorelec 2021: 221, 229). Kot kaže korpus Gigafida 2.0, so te druge besede zelo pogosto prislovi (ali besede in besedne zveze v prislovni vlogi), ki izražajo nasprotje s prej povedanim (*kljub temu, vseeno, nazadnje ...*), ali členki (*le, samo, že, šele*), ki izražajo razliko od pričakovanega ali omejitev. Podobno vlogo ima tudi beseda *vendar*, ki se zelo pogosto pojavlja skupaj z veznikom *pa* (*vendar pa, pa vendar*).⁵

Toporišič (2000: 651) ugotavlja, da je v protivnih priredjih nasprotja »rado zanikanje« – pregled korpusnih primerov pokaže, da je to še posebej pogosto ob

- 1 Vsi ponazoritveni primeri v tem poglavju so iz korpusa Gigafida 2.0. Ostali primeri so posebej označeni, in sicer iz *Slovenske slovnice* Jožeta Toporišiča s kratico JT, iz knjige *Veznik v slovenščini* Brede Pogorelec pa s kratico BP.
- 2 V tipu 3, ki izraža zamenjavo, je *pa* mogoče rabiti v povezavi s *pač* (*pač pa*): *Nisem utrujena, pač pa/temveč žalostna.*, kjer ima *pač* bistveno vlogo. Tudi v tipu 4, ki izraža izvzemanje, bi verjetno v nekaterih primerih lahko uporabili *pa*: *Vsi lahko grejo, samo jaz ne morem.* – *Vsi lahko grejo, jaz pa ne morem.*, vendar pri tem spremenimo pomen in ne izražamo več izvzemanja, temveč razliko.
- 3 Vezniški poziciji navadno nista zamenljivi, včasih pa je to mogoče, in sicer le takrat, kadar lahko s postponiranim *pa* postavimo na prvo mesto dejansko poudarjeno besedo (Pogorelec 2021: 222).
- 4 Besedne zveze niso predmet pričujočega prispevka, a vseeno velja omeniti, da se protivne besedne zveze v korpusu Gigafida 2.0 pojavljajo samo s postponiranim protivnim veznikom *pa* (*Španka Eugenia Silvia, nekdanji Armanijev model, danes pa študentka prava; danes ruske, nekoč pa sovjetske letalonosilke*). Drugi protivni vezniki se v besednih zvezah v korpusu pojavijo bolj izjemoma.
- 5 *Ruska slovnica* (Русская грамматика 1980) v § 3126 take dopolnilne izraze imenuje »konkretizatorji«. Ti nastopajo skupaj z vezniki in »na razne načine konkretizirajo, omejujejo ali spreminjajo pomen tega veznika«. Npr. v povedi *Zjutraj je deževalo, pa sva vseeno sedela zunaj.* se brez besede *vseeno* zelo slabo (če sploh) izrazi nasprotje (verjetno le v govorni realizaciji z ustrezno intonacijo).

rabi veznika *pa*. Po drugi strani pa glede pomenske zgradbe stavkov, ki jih veže *pa*, Pogorelec (2021: 221) pravi, da gre med dvema stavkoma za pomensko nasprotje, običajno »izraženo s pozitivno obliko obeh stavkov«, opozicija pa je v tem primeru »izražena s pomenom obeh glagolov ali stavkov v celoti« (*Vsi, prav vsi bi bili radi [izprijeni], pa nam manjka poguma.* (BP)). Korpusni primeri potrjujejo Toporišičev opis, da je v enem (veliko pogosteje v drugem) delu protivne vezniške zveze, ki izraža nasprotje, pogosto zanikanje. Zveza trdilnega in nikalnega stavka v protivnem priredju (*Vem, pa ne povem.* (JT)) je veliko pogostejša kot zveza dveh trdilnih stavkov (*Saj sem rekla, da gremo plezat, pa ste bili preleni.*).

3 Pregled obravnave veznika *pa* v učbenikih SDTJ

V raziskavi so bili pregledani učbeniki za poučevanje SDTJ, ki so bili izdani pri CSDTJ, ter učbeniki avtorice Rade Lečič. Ugotovljeno je bilo, da je veznik *pa* obravnavan v učbenikih *Slovenska beseda v živo 1b, 2, 3a in 3b*, v učbenikih *Jezikovod, Naprej pa v slovenščini, Pot do izpita iz slovenščine, Slovenščina 1+, Slovenščina od A do Ž 2 in S slovenščino nimam težav*.

Trije od teh učbenikov veznik *pa* ponudijo samo preko primerov, brez razlage, in sicer: *Slovenska beseda v živo 1b* (str. 27), *S slovenščino nimam težav* (str. 25), *Slovenščina od A do Ž 2* (str. 86). Z razlago, da veznik *pa* izraža nasprotje, se srečamo v učbenikih: *Slovenska beseda v živo 2* (str. 72), *Slovenska beseda v živo 3b* (str. 26), *Pot do izpita iz slovenščine* (str. 159) in *Naprej pa v slovenščini* (str. 108–109). Učbenik *Slovenska beseda v živo 3a* (str. 71) pojasni, da veznik *pa* (tako kot vezniki *ampak, vendar, toda, a*) zanika prej povedano. Z razlago, da gre za »povezovanje enot z enakim statusom, ki pa so videti nezdružljive (kontrajunkcija)«, se srečamo v učbeniku *Jezikovod* (str. 59). Obsežnejše ali bolj specifične razlage veznika *pa* ne s pomenskega ne z besednorednega vidika ne zasledimo v nobenem učbeniku. Vaje, v katerih se pojavi veznik *pa*, najdemo samo v štirih učbenikih.⁶

4 Didaktične možnosti poučevanja rabe protivnega veznika *pa* pri pouku slovenščine kot TJ

4.1 Problematika rabe veznika *pa* pri študentih slovenščine kot TJ (na lektoratih slovenščine na Češkem)

Jasno in konkretno zapisati pravila rabe protivnega veznika *pa* je vse prej kot enostavno. Ravno njegova »vsestranskost« in »nevtralnost« ter odvisnost od jezikovnih okoliščin vnašajo dvome glede ustrezne rabe in besednoredne umestitve pri učenju slovenščine kot TJ. Pri znanstvenem raziskovanju veznika *pa* je pogosto prisotno vprašanje, kdaj lahko »zanesljivejši«, pomensko bolj nedvoumen protivni veznik (*ampak, toda, vendar, a*) zamenjamo z veznikom *pa*, in obratno (prim. Toporišič 2000; Pogorelec 2021). Za pedagoške namene se zdi ustreznejše naslednje

⁶ In sicer v delovnem zvezku *Slovenska beseda v živo 2* (str. 49), v delovnem zvezku *Slovenska beseda v živo 3a* (str. 66), v učbeniku *Naprej pa v slovenščini* (str. 110) in v delovnem zvezku *S slovenščino nimam težav* (str. 16).

vprašanje: Kdaj, v katerih okoliščinah v slovenskem jeziku naravno rabimo protivni veznik *pa*? Le tako lahko pridemo do usmeritve, kdaj naj študentje slovenščine kot TJ uporabijo veznik *pa* (in kdaj ne).

Študentje slovenščine kot TJ se od protivnih veznikov najprej naučijo rabe veznika *ampak*, ki je tudi najbolj »varen« s stališča ustrezne rabe. Besedo *pa* (veznik, členek, medmet) pa začnejo sčasoma prav tako uporabljati, saj jo zelo pogosto srečujejo v zapisanih besedilih in govorjenem jeziku, vendar iz tega ne morejo razbrati ustreznih pravil njene rabe. Problematika rabe veznika *pa* in izražanja protivnosti, ki jo obravnavamo v prispevku, se nakazuje tako v izbiri besednoredne umestitve kot v ustreznosti pomenske rabe veznika *pa*.

Navajamo nekaj primerov neustrezne rabe⁷ protivnih veznikov pri študentih (na lektoratih slovenščine na Češkem):

- 1) Dobro **ampak** je, da jih lahko vrnem v fizično trgovino, zato se mi ni treba ukvarjati s pošiljanjem nazaj.
- 2) Danes sem **ampak** opazila, da ima manj pomnilnika, kot sem naročila.
- 3) Jaz **ampak** ne morem priti.
- 4) Všeč mi je blago, **pa** mi ni všeč kroj.
- 5) Nima pedagoške izobrazbe, **pa** je študirala slovenščino, tako da bo mogoče vseeno lahko učila v šoli.
- 6) Enako kot vsak ima svoje pravice, tako vsak **pa** ima svoje mnenje.

Še pogosteje kot napake študentov pri rabi veznika *pa* je opaziti, da se študentje temu vezniku izogibajo in raje izberejo bolj vsestranski veznik *ampak*. To potrjuje tudi Korpus slovenščine kot tujega jezika (KOST), v katerem ima pri iskanju veznikov po lemah od protivnih veznikov največ pojavitev *ampak* (3953), sledijo mu vezniki *pa* (2932), *vendar* (704), *a* (602) in *toda* (95). Pri vezniku *pa* je treba upoštevati, da gre tako za vezalni kot protivni *pa*, kar pomeni, da je protivni *pa* dejansko še redkejši. Hiter pregled naključnega vzorca pa pokaže, da je v znatni meri ta protivni veznik rabljen neustrezno.

Rabo postponiranega *pa* je vsekakor mogoče natančneje opisati in jo je mogoče tudi začeti poučevati sorazmerno zgodaj v procesu usvajanja TJ. To pa ne velja za okoliščine rabe medstavčnega veznika *pa*. Vendarle pa lahko okoliščine njegove rabe zadovoljivo opišemo do te mere, da bodo študentje na poti usvajanja slovenskega jezika lažje (in zanesljiveje) ustrežneje in pogosteje rabili tudi veznik *pa* ter se ga zaradi bojzani pred neustrezno rabo ne bodo več izogibali v tolikšni meri.

Naš didaktični cilj je, da bi študentje sistematično in postopoma spoznali vsaj nekatere okoliščine rabe protivnega veznika *pa* ter ga začeli rabiti v večji meri in ustrežneje. Menimo, da je najustreznejši pristop tak, ki bi študentu čim večkrat pokazal okoliščine, v katerih je veznik *pa* ustrezen oz. celo najustreznejši. Kot manj ustrezne vidimo vaje, ki bi od študenta zahtevale, da iz nabora protivnih veznikov

7 V primerih 1–3 je napaka nastala z interferenco. V češčini se v knjižnem jeziku veznik *ale* 'ampak' rabi v medstavčni poziciji, pogovorno pa tudi v postponirani poziciji. Sopomenski veznik *však* se rabi samo postponirano, vendar pa neposredne kontrastivne povezave z rabo veznika *pa* ne moremo narediti (prim. Slovník 2005: gesla *a*, *ale*, *však*).

izbere ustreznega, ali vaje, pri katerih bi se pričakovalo, da se študent odloči, v katerih stavčnih zvezah bi veznik *ampak* lahko nadomestil s *pa* in v katerih ne. Ustreznejše se nam torej zdijo naloge, ki so oblikovane tako, da se veznik *pa* vedno pojavlja v ustreznem kontekstu – to študenta spodbuja, da postopoma razvija rabo tega veznika in postane pozoren na njegovo pojavljanje v slovenščini.

4.2 Jezikovne okoliščine rabe protivnega veznika *pa*

4.2.1 Postponirani protivni veznik *pa*

Postponirani protivni veznik *pa* povezuje dva stavka, v katerih sta na začetku izpostavljena stavčna člena, ki sta v protistavi, npr. *Moja mama je Slovenka, oče pa Španec*. Tu sta v protistavi osebka *moja mama* in *oče*. V protistavi sta lahko tudi povedka (*Berem najraje detektivke, gledam pa raje komedije.*), predmeta (*Potico je spekla sestra, torto pa jaz.*), prislovni določili (*Včeraj je bilo sončno, danes pa dežuje.*), povedkovi določili (*Dober je, najboljši pa ravno ne.*) itn. Gre za razmerje kontrasta ali razlike.

4.2.2 Medstavčni protivni veznik *pa*

Medstavčni protivni veznik *pa* se rabi za izražanje nasprotja (tako kot ga izraža npr. veznik *ampak*). Ob vezniku *pa* (drugače kot ob drugih protivnih veznikih) morajo biti jezikovne oz. pomenske okoliščine tiste, ki jasneje in močneje izražajo nasprotje, saj je veznik *pa* zaradi svoje večfunkcijskosti šibek nosilec nasprotja oz. protivnega pomena. Te jezikovne okoliščine so naslednje:

a) **V zvezi dveh trdilnih stavkov** mora biti med stavkoma oz. glagoloma močno, jasno pomensko nasprotje (*Prosila sem ga za pomoč, pa me je zavrnil.*). Za pomoč: drugi del lahko spremenimo v nikalno poved z drugim glagolom in ohranimo enak pomen oz. sporočilo (*Prosila sem ga za pomoč, pa mi ni hotel pomagati.*)⁸

b) **V zvezi trdilnega in nikalnega stavka** je močnejša pomenska opozicija izražena z negacijo (*Kupila bi si avto, pa nimam denarja.*).

c) **Pomensko nasprotje med stavki izražajo druge besede**, pogosto so to prislovi (*kljub temu, vseeno*) in členki (*le, samo, že, šele*). Kaže, da so taki primeri pogostejši v zvezi dveh trdilnih stavkov (*Zjutraj je deževalo, pa sva vseeno sedela zunaj.; Mislila sem, da je ura šest, pa je bila šele štiri.*). Jezikovne okoliščine, v katerih je nasprotje izraženo z veznikom *pa* in dodatnimi besedami, je težko sistematično opisati, ker s tem že prehajamo na področje pomena in vloge drugih besednih vrst (prislova, členka) v stavku.

⁸ Za lažjo predstavbo, kaj je »močno pomensko nasprotje glagolov«, za primerjavo navajamo nekaj korpusnih primerov z veznikom *ampak*, v katerih ne bi uporabili veznika *pa*, saj stavčni oz. glagolski pomen (brez veznika) ni v jasnem nasprotju: *To me seveda zelo zanima, ampak povej mi raje kaj o prijatelju.; Napaka je bila narejena nekje pri oskrbi s pitno vodo, ampak stvari se urejajo.; Kar malo smo ga pogrešali, ampak fant se je pripravljval na prvi izpit.*

4.3 Nekaj praktičnih predlogov za razvijanje rabe protivnega veznika *pa* pri študentih slovenščine kot TJ

V vseh nalogah so primeri zapisani na naslednji način: v pokončnem tisku so informacije oz. povedi, ki jih študent dobi od učitelja, v ležečem tisku pa je predviden primeren odgovor oz. dopolnilo študenta.

4.3.1 Vaje za postponirani protivni *pa*

4.3.1.1 Kako sva si različna

Za prvo srečanje s postponiranim veznikom *pa*, ki izraža kontrast oz. razliko, lahko poslušamo pesem *Kako sva si različna*,⁹ v kateri je lepo vidna razlika v željah lirskih subjektov: »V nedeljo zjutraj vstala bom, se v tihi gozd podala bom / O, jaz pa ne, kako sva si različna.« Študentje opazujejo pojavljanje veznika *pa* ter ugotavljajo, katere informacije povezuje in na kakšen način.

4.3.1.2 Jaz pa ...

Študentje med sabo komunicirajo tako, da se odzivajo na izjavo sošolca. Posebej vadimo odziv z nikalno in posebej s trdilno obliko. Izhodiščne povedi študentom ponudimo, dalje pa si jih izmislijo še sami.

a) Odziv z nikalno obliko:

- 1) Jaz imam rad sadje. – Jaz pa ne. Rad imam zelenjavo.
- 2) Rad berem poezijo. – Jaz pa ne maram poezije. Rad berem detektivke.
- 3) Moja mama se ukvarja s športom. – Moja pa ne. Rada ima umetnost.

b) Odziv s trdilno obliko:

- 1) Jaz prihajam iz velikega mesta. – Jaz pa iz majhnega.
- 2) Moj pes je Runo. – Moj pa Reks.
- 3) Lani so zmagali Finci. – Letos pa Norvežani.

4.3.1.3 Kaj pa ti?

Tipična okoliščina rabe postponiranega protivnega *pa* je tudi v vprašanju *Kaj pa ti?* Sogovorniku smo pravkar podali informacijo o sebi, s tem vprašanjem pa ga sprašujemo po primerljivi informaciji o njem. Študent prebere informacijo, doda »kaj pa ti«, sošolec pa se odziva bodisi s trdilno bodisi z nikalno obliko.

- 1) Jaz pogosto potujem, kaj pa ti? – Jaz pa ne./Jaz pa sem rad doma.¹⁰/Jaz tudi.¹¹
- 2) Moja sestra živi v Ljubljani, kaj pa tvoja? – Moja pa (živi) v Rimu.
- 3) Moj maček je prijazen, kaj pa tvoj? – Moj pa ne, moj praska.

9 Pesem (1962) pojeta Marjana Deržaj in Stane Mancini, glasba Jože Privšek, besedilo Frane Milčinski - Ježek. Za pouk je primernejša poznejša različica s spremenjenim besedilom v izvedbi Nece Falk in Alfija Nipiča.

10 Ustrezen je tudi besedni red *Jaz sem pa rad doma*. Besedni red pri postponiranem *pa* je kompleksen in bi zahteval posebno obravnavo.

11 V tem kontekstu je dobro posebej poudariti, da strinjanje oz. enaka informacija ne more biti podana z veznikom *pa* (*Jaz rad berem*. – **Jaz pa tudi*. → *Jaz tudi*.).

4.3.1.4 Bahanje

Ta vaja se izvaja podobno kot prejšnje. Na študentove izhodiščne povedi se sošolec odzove s stopnjevanjem, kot kažejo primeri.

- 1) Moj avto je hiter. – *Moj **pa** še hitrejši.*
- 2) Pri nas je poceni. – *Pri nas **pa** še ceneje.*
- 3) Moj plašč je bil drag. – *Moj **pa** še dražji.*

4.3.2 Vaje za medstavčni protivni *pa*

4.3.2.1 Slaba karma

Pri tej vaji razvijamo rabo v kontekstu močno izražene pomenske opozicije z glagoli. Posebej vadimo zanikano in trdilno obliko. Študent izhodiščno poved z dano informacijo v oklepaju z veznikom *pa* poveže v protivno poved.

a) Nikalna oblika

- 1) Skuhala sem ti kosilo. (nisi ga pojedla) → *Skuhala sem ti kosilo, **pa** ga nisi pojedla.*
- 2) Kupil ji je rože. (ni jih vzela) → *Kupil ji je rože, **pa** jih ni vzela.*
- 3) Povabila ga je na kavo. (ni hotel iti) → *Povabila ga je na kavo, **pa** ni hotel iti.*

b) Trdilna oblika

- 1) Hotela sem iti na sprehod. (začelo je deževati) → *Hotela sem iti na sprehod, pa je začelo deževati. (To pomeni, da nisem šla na sprehod.)*
- 2) Mislila je speči piškote. (zmanjkati jajc) → *Mislila je speči piškote, pa ji je zmanjkalo jajc.*
- 3) Prijazno jo je pozdravil. (pogledati stran) → *Prijazno jo je pozdravil, pa je pogledala stran.*

4.3.2.2 Želim si ...

Ko so študentje že bolj suvereni pri rabi medstavčnega *pa*, lahko v spodnjih primerih¹² samostojno nadaljujejo poved. Prvi del povedi izraža hotenje ali namero, ki pa je zaradi neke okoliščine neizpolnjena.¹³

- 1) Vsak dan **bi jedel** sadje in zelenjavo, pa ...
- 2) **Hotela** je speči orehovo potico, pa ...
- 3) **Želim** študirati v Sloveniji, pa ...

4.3.2.3 Druge besede

V spodnjih primerih¹⁴ lahko študentje **opazujejo** stavčno razmerje in podčrtane besede ter si povedi prevedejo v svoj jezik. Potem poskušajo tvoriti podobne povedi.¹⁵

- 1) Najraje bi takoj spet udaril, **pa** sem samo nemočno mahal z rokami.
- 2) Hotel sem iti, **pa** sem vseeno ostal.
- 3) Mislil sem, da je ura šele tri popoldne, **pa** je bila že pet.

¹² Primeri so iz učbenikov za SDTJ.

¹³ Stavki z naklonskimi glagolskimi izrazi, faznimi glagoli in glagoli namere se pogosto nadaljujejo z medstavčnim protivnim veznikom *pa*.

¹⁴ Iz korpusa Gigafida 2.0.

¹⁵ Več o tem bi bilo bolj smiselno študente učiti v sklopu obravnave drugih besednih vrst, denimo členka.

4.3.3 Vaje za oba tipa protivnega razmerja

4.3.3.1 Obe poziciji veznika *pa*

Ta vaja je usmerjena v besedni red in v razmislek, za kateri tip protivne zveze gre, od česar je odvisna raba postponiranega ali medstavčnega *pa*. Študentje na ustrezno mesto vstavijo veznik *pa* in svojo odločitev argumentirajo.¹⁶

- 1) Njeni starši so sicer z Bleda, _____ ona _____ je Kranjčanka.
- 2) Anita ne trenira več, _____ dobra športnica _____ je še vedno.
- 3) Rad bi smučal, _____ nima _____ denarja.
- 4) Vse so preiskali, _____ ga _____ niso našli.

4.3.3.2 Povezovanje dveh povedi

Študentje povedi povežejo z veznikom *pa* ter pri tem pazijo na besedni red in tip protivnega razmerja.

- 1) V Sloveniji je bilo med vikendom okoli 20 stopinj Celzija. Na Češkem je bilo še topleje.
- 2) Med dopustom sem želela prebrati zadnji Vojnovičev roman. Nisem uspela.
- 3) Ponavadi igram nogomet vsak dan. Ta teden nimam časa.
- 4) Rada bi šla na pivo. Jutri imam izpit.

5 Sklep

Raba protivnega veznika *pa* je ena zahtevnejših učnih vsebin pri pouku slovenščine kot TJ. Študentje rabe protivnega veznika *pa* običajno ne usvojijo v zadostni meri in se mu zato izogibajo ali ga rabijo pomensko in besednoredno neustrezno. V prispevku smo prikazali teoretično obravnavo teme pri Toporišiču in Pogorelec ter poskušali ponuditi način bližanja ustrežnejši in samozavestnejši rabi veznika *pa*. Osnovno vodilo pri pripravi učnih strategij je bilo vprašanje, v katerih jezikovnih okoliščinah v slovenščini rabimo protivni veznik *pa*, saj menimo, da je najustreznejši pristop poučevanja v tem primeru tak, ki študentu čim večkrat pokaže ustrezno rabo. Na osnovi tega vodila smo podali nekaj možnosti rabe veznika *pa* v obeh obravnavanih tipih protivnega podredja: pri izražanju razlike (postponirani *pa*) in nasprotja (medstavčni *pa*). Predvidevamo, da bodo tako zastavljene naloge študente spodbudile, da postopoma razvijejo jezikovno kompetenco pri rabi tega veznika.

Viri in literatura

FERBEŽAR, Ina, DOMADENIK, Nataša, 2005: *Jezikovod. Učbenik za izpopolnjevalce na tečajih slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.

Gigafida 2.0: Korpus pisne standardne slovenščine. <http://www.gigafida.net/> (dostop: april 2022).

KERN, Damjana, STRITAR, Mojca, HUBER, Damjan, ALIČ, Tjaša, JERMAN, Tanja, 2010: *Pot do izpita iz slovenščine. Učbenik za pripravo na izpit iz znanja slovenščine na srednji in visoki ravni*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

KOST = Korpus slovenščine kot tujega jezika. *Sketch Engine*. (dostop 20. 7. 2022)

LEČIČ, Rada, 2016: *Osnove slovenskega jezika. Slovnični priročnik*. Cerklje: Gaya.

¹⁶ Primeri so iz učbenikov za SDTJ.

- LEČIČ, Rada, 2018: *Slovenščina od A do Ž. Učbenik za nadaljevalce. 2. del.* Cerklje: Gaya.
- LIBERŠAR, Polona, PETRIC LASNIK, Ivana, PIRIH SVETINA, Nataša, PONIKVAR, Andreja, 2015: *Naprej pa v slovenščini. Učbenik za nadaljevalce na tečajih slovenščine kot drugega ali tujega jezika.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- MARKOVIČ, Andreja, ŠKAPIN, Danuša, RIGLER ŠILC, Katarina, KAJIČ KMETIČ, Špela, 1998: *Slovenska beseda v živo. Učbenik za začetni tečaj slovenščine kot drugega jezika.* Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete.
- MARKOVIČ, Andreja, HALUŽAN, Vesna, PEZDIRC BARTOL, Mateja, ŠKAPIN, Danuša, VUGA, Gita, 2004: *S slovenščino nimam težav. Učbenik za kratke tečaje slovenščine: nadaljevalna stopnja.* Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- MARKOVIČ, Andreja, STRITAR, Mojca, JERMAN, Tanja, PIŠEK, Staša, 2013: *Slovenska beseda v živo 1b. Učbenik za začetni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika (A2).* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- MARKOVIČ, Andreja, STRITAR, Mojca, JERMAN, Tanja, PIŠEK, Staša, 2013: *Slovenska beseda v živo 1b. Delovni zvezek za začetni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- MARKOVIČ, Andreja, ŠKAPIN, Danuša, KNEZ, Mihaela, ŠOBA, Nina, 2010: *Slovenska beseda v živo 2. Učbenik za nadaljevalni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- MARKOVIČ, Andreja, ŠKAPIN, Danuša, KNEZ, Mihaela, ŠOBA, Nina, 2010: *Slovenska beseda v živo 2. Delovni zvezek.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- MARKOVIČ, Andreja, KNEZ, Mihaela, ŠOBA, Nina, STRITAR, Mojca, 2009: *Slovenska beseda v živo 3a. Učbenik za izpopolnjevalni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- MARKOVIČ, Andreja, KNEZ, Mihaela, ŠOBA, Nina, STRITAR, Mojca, 2009: *Slovenska beseda v živo 3a. Delovni zvezek.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- MARKOVIČ, Andreja, KNEZ, Mihaela, ŠOBA, Nina, STRITAR, Mojca, 2009: *Slovenska beseda v živo 3b. Učbenik za izpopolnjevalni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- MARKOVIČ, Andreja, KNEZ, Mihaela, ŠOBA, Nina, STRITAR, Mojca, 2009: *Slovenska beseda v živo 3b. Delovni zvezek.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- POGORELEC, Breda, 2021: *Veznik v slovenščini. Jezikoslovni spisi III.* Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Русская грамматика*, 1980. Москва: Наука. <http://rusgram.narod.ru/>
- Slovník = *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, 2005. Praha: Academia.
- ŠTER, Helena, STRITAR KUČUK, Mojca, 2021: *Slovenščina 1+: Slovníčne tabele in vaje za južnoslovanske govorce slovenščine kot drugega jezika.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2000: *Slovenska slovnica.* Maribor: Obzorja.